

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 20 (33)

Суми – 2020

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i20.p53>

**ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ
АВТОРСЬКИХ ТА СУМІЖНИХ ПРАВ НА МУЗИЧНИЙ ТВІР**

*Марина Сергіївна Уткіна,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3801-3742>*

*Головач Анастасія Ігорівна,
Навчально-науковий інститут права,
Сумського державного університету*

Авторами були розглянуті сучасні європейські правові механізми регулювання авторських відносин. Було визначено досягнення європейського законодавства на шляху до зближення правових та цифрових реалій. В статті згадано про проблеми захисту авторських прав в Інтернеті. Сучасний стан розвитку вітчизняної музичної індустрії відіграє важливу економічну роль. Це зумовлено, у першу чергу тим, що дана галузь може приносити значну частину доходів. Музичні твори супроводжують нас у повсякденному житті кожного дня. Зокрема, доволі часто ми чуємо у більшості закладів, на вулицях як лунає музика. Проте, постає питання щодо легальності використання закладом даного музичного твору, зокрема питання щодо порушення прав авторів та виконавців такого об'єкта авторського права та суміжних прав. Епоха єдиного цифрового ринку надає можливість розповсюджувати та надавати масштабності будь-яким творам: виконавець записує свій твір, а далі - його твір набирає необмежену кількість прослуховувань необмежену широким колом користувачів. Цілком зрозумілим є бажання авторів та виконавців отримати дохід від музичного твору, проте мінімізувавши кількість відтворень їх твору. Саме зважаючи на це, на даний час актуалізується питання щодо віднайдення оптимальних та ефективних засобів правової охорони музичного твору як об'єкта авторського та суміжних прав у зв'язку із необхідністю приведення у відповідність вітчизняної нормативно-правової бази до положень законодавства країн Європейського Союзу. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, щодо правового регулювання захисту та охорони музичного твору як об'єкта авторського права та суміжних прав. Предметом дослідження є правові норми України та зарубіжних країн, присвячені проблемам правового регулювання захисту та охорони музичного твору як об'єкта авторського права та суміжних прав.

Ключові слова: авторське право і суміжні права, музичний твір, охорона авторських прав, роялті.

Utkina M.S., Holovach A.I. Experience of Foreign Countries as to Protection and Defending of Author's and Related Rights on Musical Composition. Modern European mechanism of author's relations were defined in the article by authors. It was determined the achievements of European

legislation on the convergence of legal and digital realities. The article deals with copyright issues on the Internet. The current state of development of the domestic music industry plays an important economic role. This is due, first of all, to the fact that the given sphere can generate a large part of incomes. Musical works accompany us in our daily lives. In particular, in most places on the streets music can be heard. However, the issue arises as to the legality of the using of the institution of this musical work, in particular the issue of infringement of the rights of authors and performers of such copyright and related rights. The era of the digital single market has the potential to distribute and scale to any work: the artist records his work, and furthermore, his work gains an unlimited number of listenings to an unlimited number of users. It is quite understandable the desire of the authors and performers to earn income from the music, but minimizing the number of reproductions of their work. It is for this reason that the question of finding the optimal and effective means of legal protection of a work of music as an object of copyright and related rights is being updated, due to the need to align the national legal framework with the provisions of the legislation of the countries of the European Union. The object of the study is public relations, regarding the legal regulation of the protection and protection of a musical work as an object of copyright and related rights. The subject of the research is the legal norms of Ukraine and foreign countries, devoted to the problems of legal regulation of the protection and protection of a musical work as an object of copyright rights and related rights.

Keywords: copyright and related rights, music, copyright, royalties.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Перед Україною на сьогоднішній день стоїть виконання одного із найважливіших та складних завдань щодо створення державної цілісної та ефективної системи у сфері захисту прав інтелектуальної власності, а також – приведення у відповідність до загальноєвропейських стандартів положення вітчизняних нормативно-правових актів. Зокрема, однією із умов інтеграції нашої країни до системи світових досягнень у музичній сфері є гарантування прав автору щодо створених ним творів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям статті щодо визначення музичного твору як об'єкта авторського права та суміжних прав, є праці вітчизняних науковців, зокрема таких як : Г. Грабовської, Р. Дюми, О. Кохановської, О. Підпригори, О. Підпригори, В. Рассудовського, І. Савельєвої, В. Чигіри, Г. Чурпіти, Р. Шишки, Г. Шершеневича. Дане питання також виступало і предметом дослідження таких зарубіжних науковців як: Robert Brauneis, Becca E. Davis, E.Scott Fruehwald, Scott Jarett, Holly Day, David Herlihy, Yu Zhang.

Метою даної статті є аналіз механізму правової охорони та захисту авторських та суміжних прав на музичний твір в зарубіжних країнах. Такий аналіз проведений з врахуванням уніфікації міжнародного та європейського законодавства в сфері музики, а також виявлення особливостей захисту авторських та суміжних прав.

Виклад основного матеріалу А. П. Сергеев у своїх наукових доробках визначає музичні твори як такі твори, в яких художні образи виражаються за допомогою звуків людського голосу, музичних

інструментів чи їх поєднання. Музичний твір може існувати у вигляді нотного запису, виконання, звукозапису (цифрового чи аналогового) та відеозапису. У свою чергу, в академічній музиці твором називають будь-яку музичну композицію, незалежно від об'єму чи форми. У розважальній музиці, термін «твір» вживається лише для найзначніших композицій, частіше джазових та рокових. Простіші форми окреслюють терміном «пісня», хоча з точки зору авторського права, останні також вважаються творами [1].

Проаналізувавши положення щодо того, що ми відносимо до музичних творів, слід виокремити наступні їх види як об'єктів авторського права. Зокрема, до них належать музичні твори як з текстом, так і без нього:

- інструментальні – симфонії, сонати;
- квартети і вокальні – пісні, романси;
- музично-драматичні – опери, оперети.

Звертаємо увагу і на той факт, що у тому випадку, якщо музичні твори, є ще не записаними, то об'єктом авторського права вони стають безпосередньо із моменту першого публічного виконання.

У свою чергу, суб'єктами прав на музичний твір є загальні суб'єкти права інтелектуальної власності. Основним суб'єктом права інтелектуальної власності на музичний твір є творець та виконавець, які мають першочергове право на оприлюднення музичного твору. Безпосередньо творцем є композитор, тобто особа, що написала музику, і виконавцем є співак чи музикант – інструменталіст, які виконали твір.

Композитор, автор слів є першими володарями музичної та літературної власності. Компанії

музичного видавця, фірми грамзапису, організації колективного управління можуть бути вторинними власниками. Рішення про умови та дозвіл на перше використання приймає безпосередньо перший володар.

Також, суб'єктом авторського права визнається й суспільство, що це дає можливість поширювати класичні твори без згоди. З огляду на те, що суб'єктивні права та обов'язки суспільства не є визначеними, то з наукової точки зору, суспільство не може визнаватися суб'єктом такого права. Оскільки не можна притягнути суспільство до відповідальності за невиконання юридичних обов'язків, то роль суспільства можна визначити більше як соціальну норму, ніж юридичну.

Через прогалини в законодавстві та недоліки судової системи більшість користувачів контенту мають можливість не платити за музику. Це призводить до того, що сума роялті для українських артистів набагато менша за артистів інших країн.

Положення щодо розвитку авторського права України та його гармонізації із загальними стандартами ЄС містить і проект Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами.

Поміж інших статей наведено певний перелік міжнародних договорів, які необхідно дотримуватись відповідно до даної Угоди. До них відносяться:

- Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення від 1961 р..
- Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів від 1886 р. зі змінами станом на 1979 р.
- Договір ВОІВ про авторське право від 1996 р.
- Договір ВОІВ про виконання і фонограми від 1996 р. [2]

Дані договори є частиною національного законодавства України та підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права.

У сучасному законодавстві країн Європи в сфері авторського права виділяються всі сили напрямлені на боротьбу з несанкціонованим копіюванням дисків та скачуванням аудіофайлів та відеофайлів з Інтернету. Розвиток ринку музики впливає на статистику. На разі, статистика свідчить про те, що 80% самих ходових виконавців Європи – це французи. Ротація на радіостанціях також значною мірою залежить від французьких музикантів. В той же час, 3,5% прибутку від проданих білетів у Фонд допомоги музикантам на рекламу французької музики за кордоном сплачують саме закордонні виконавці.

Державою надано підтримку сучасної музики: рока, джаза, поп-музики, електронної музики, що неабияк впливає на розвиток Франції в музичній індустрії.

Сучасна політика Міністерства культури Франції здійснюється за наступними напрямками:

- розвиток крупних національних музичних закладів;
- територіальна співдія музичним організаціям;
- забезпечення художньої неперервності;
- забезпечення відповідних умов для розвитку музики майбутнього.

З кінця 1960-х років державою створено всі умови для появи постійних професійних оркестрів по всій території країни. Корисним було те, що сучасні музичні твори стали доступними широкому колу осіб. Діяльність Opéra de Paris за державної підтримки була спрямована на створення різноманітних музичних жанрів, які включають і класику, і сучасність.. В цих оркестрах задіяли понад 2000 музикантів, кожного сезону привертає увагу близько двох мільйонів глядачів. Такий крок є позитивним не лише з економічної точки зору, але й з культурної. Таким чином культура Франції поширюється, а в митців є стимул розвиватися та створювати нову музику.

Активно створюються та підтримуються спеціалізовані навчальні музичні заклади, серед яких мережа зимових садів та шкіл музики і танцю. Особлива увага приділяється проведенню музичних фестивалів, адже це сприяє різноманіттю в музичній сфері та появі нових колективів чи сольних виконавців. Також створено чимало національних професійних мереж для підтримки сектору сучасної музики.

Варто згадати IRCAM – це величезна музична лабораторія, на базі якої створюються та розвиваються музичні технології, розробляються технологічні інструменти. Схожий центр музики є ще у Версалі, там розвивається музика бароко.

Окрім того, що вже було зроблено французькою владою для розвитку музичної індустрії, воно розуміє всю свою відповідальність за умови розвитку музики в майбутньому. Державна підтримка виражається в допомозі сучасним композиторам, музичним ансамблям та молодим виконавцям. Розгляд законодавства про державний бюджет, через колективне управління правами авторів музичних творів, містить положення про гарантії фінансування створення аудіовізуальних та музичних творів, виплати винагород авторам.

Автори музичних творів користуються всіма правомочностями передбаченими для авторів творів різного характеру. Підлягають правовій охороні музичні композиції зі словами та без таких,

інструментальні, оперні, а також музика, що використовується щоденно – у рекламі, дзвінках мобільного телефону, Інтернеті, записах на CD, дискотеках тощо. Виявлено, що популярність продажу дисків знизилась, а ось продажі в Інтернеті навпаки.

З точки зору французького законодавства охороні підлягають не лише оригінальні твори, але й створені на їх основі види: аранжування, перекладання, монтаж, реставрація тощо. Також під охорону підпадають імпровізації. Французьке законодавство вважає, що звуки також підлягають охороні, тому спів пташок та хору також захищені законами.

Франція у 2009 р. прийняла закон «Hadopi-2», який визначає жорсткі міри покарання у випадку порушення авторських прав («злісне скачування»).

Даним законом боротьба з піратством регулюється двома рівнями: обмеженням незаконної пропозиції та переслідуванням правопорушників. Таким чином, правовласник має право в судовому порядку домогтись покарання у вигляді відключення від мережі Інтернет за рішенням суду у випадку порушення авторських прав («злісне скачування»). Державна організація, яка була створена внаслідок цього у Франції намагається боротися з піратськими сайтами, які знаходяться за межами Франції, але зіштовхуються з різноманітними труднощами технічного характеру. Проте, на практиці випадки винищення піратських сайтів все ж є, тому це допомагає виконанню завдання щодо обмеження незаконної пропозиції.

В зв'язку з скороченням відповідного попиту важливе значення має реалізація системи «поступової реакції»: складання протоколів про порушення, розсилка офіційних листів з попередженнями, попередження та рекомендації в електронних листах, звернення до суду з метою витребування негативних наслідків для правопорушника у вигляді тимчасового обмеження доступу до Інтернету. Хоча така діяльність «Hadopi-2» і є вдалою на думку IFPI, оскільки вона помітно скоротила кількість користувачів, які нелегально скачували музичний контент з мережі, але даного механізму запобігання порушенням недостатньо для вирішення такої проблеми як піратство. Проте, восени 2008 Європарламент при внесенні доповнень до законодавства ЄС прийняв поправку де указано, що доступ до мережі Інтернет є правом людини, оскільки розцінюється як свобода вільного вираження.

Для захисту авторських прав в Німеччині, автор, права котрого порушили може витребувати у порушника виміщення ущербу. Як варіант, можлива передача йому прибутку, отриманого в

результаті правопорушення. Потерпілий може витребувати знищення усіх протиправних копій. Для захисту прав в Німеччині створюються спілки охорони авторських прав. В удосконаленому варіанті закону про авторське право Німеччини (Urheberrechtsgesetzes), що вступив в дію з 1 січня 2008 р., такі діяння віднесені до кримінального правопорушення. Нова редакція закону накладає обмеження на загрузку та копіювання даних в некомерційних цілях та збільшує фінансову відповідальність виробників комп'ютерів та принтерів. Перш за все, поправки до закону розповсюджуються на відтворення електронних та бумажних копій в приватній сфері. Законом заборонено копіювання CD-дисків та DVD, якщо вони захищені спеціальною програмою.

Законодавцем визначена ціна приватне копіювання. Спілки та організації з реалізації авторських прав вимагають виплат компенсації з виробників CD – та DVD-рекордактерів та інших копіюючих пристроїв. Розмір компенсації за пристрої виробники встановлюють безпосередньо із товариствами по реалізації авторських прав.

На противагу Франції виступила Швейцарія, яка з 2011 року дозволила інтернет-користувачам безкоштовне копіювання оригінальних матеріалів в мережі.

Варто зазначити, що у 2015 році в Швейцарії відбулось оприлюднення проекту змін в сфері авторського права. В проекті було запропоновано введення нових, більш ефективних методів боротьби з піратством без збитків та криміналізації користувача. Як зазначено в документі, він направлений на «збалансування різноманітних інтересів культурного сектору, наукового товариства, авторів творів захищених законодавством та користувачів загалом».

Британське Міністерство з інновацій, університетів і кваліфікованих кадрів виступило з пропозицією легалізувати на законодавчому рівні копіювання музичних творів з компакт-дисків на персональні комп'ютери та пристрої для прослуховування аудіозаписів для власних потреб.

Канада на сьогоднішній день є найбільш ліберальною країною в сфері авторського права. В той же час, така система задовольняє не всіх. Рой Кауфман, член Copyright Clearance Center's, зауважив, що в наслідок дозволу на використання творів в цілях навчання «ліцензійні виплати користувачів контенту знизились на 50 мільйонів доларів на рік» [3]. Також Канада в своєму законодавстві, на відміну від багатьох країн, має прописаний механізм використання сирітських творів. Таке положення вступило в силу з 1988 року та надає змогу Раді з авторських прав Канади надавати ліцензії на користування опублікованими

роботами, якщо правовласник авторських прав не може бути установлений.

Формально, авторське право України відповідає зарубіжним зразкам, ефективність застосування яких доведена на практиці. Проте з об'єктивної точки зору не можна вважати це достовірним фактом.

Аналітики із США зазначають, що число правопорушень у сфері авторського права України зростає не зважаючи на формальну наявність механізму охорони прав автора. Це неодмінно відобразиться на країні. Не враховуючи завданої шкоди майновим інтересам митців, це нанесе удар загальному показнику інтелектуального та культурного потенціалу України. Такий спад впливе з небажання автора займатись розвитком

творчості в країні, яка не надає гарантій захисту результатів його діяльності.

Серед новітніх тенденцій законодавчої практики виділяється вирішення проблем з поширенням цифрових технологій та Інтернету, розробка новітніх підходів до авторського права в умовах інформаційного суспільства. Зміцнення та удосконалення режиму правової охорони поєднують зі спробами сприяння контрольованого доступу до продуктів інтелектуальної діяльності користувачів. Правотворча діяльність ЄС стає визначальним у розвитку європейського законодавства. Завдяки розширенню міжнародної співпраці країн нормативна база у сфері авторського права зазнає позитивних змін.

Література:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23. 12. 1993 р. № 3792-ХІІ. Відомості Верховної Ради. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 21.03.2014 р. № 984_011. Відомості Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page.
3. Когда защита авторского права ослабевает: Канада предостерегает Австралию. URL : <https://noosphere.ru/news/kogda-zaschita-avtorskogo-prava-oslabevaet-kanadapredosteregaet-avstraliyu-57465dd75f1be70c02751beb>